

LISTEK

O senzacionalnih pravadah ali „žrtve razmer“.

(Odlomek iz predavanja na »Pravnikovem« večeru.)

Gotovo se še spominjate s toliko senzacijo »pöst festum« dognane konfiskacije listka v »Slov. Narodu« pod zaglavjem »žrtev razmer«. Pričakujete menda da bom govoril na dolgo o tej konfiskaciji »pro« ali »contra«. Vendar motite se! Tako brezvesten še nisem, da bi javno prodajal uradno tajnost, ker je vendar nekoliko previdnosti treba, ko nas povsodi zasleduje bistro oko zakona in to še menda danes v tej dvorani. Na drugi strani pa se celo bojim, da bi se ponavljala konfiskacija še tudi na mojih, ustno predstavljenih žrtvah, kar bi se faktično le moglo s tem izvršiti, da mi kdo zaveže jezik, a potem bi bil sploh uničen ves efekt današnjega večera. — Govoril bom čisto kaj drugega, vendar senzacionalno, da se držim programa, oziroma naslova svojega predavanja. Pomešal bom nekatere stvari, slikal posamezne stanove in osebe; sestavil bom nekaj fantastičnega, filozofično-jurističnega in Vam podal pristne slike večinoma iz domačih krajev.

I. Videl sem nedavno na obtožni klopi še precej mladega človeka, ki je bil baje tat iz navade. No, če se kdo čemu privadi, je čisto naravno, da to stori, kar mu velewa navada, ki je vendar — kakor prislovica pravi — železna srajca in celo postane druga natura. »Naturalia non sunt turpia« pa so že rekli rimski juristi in gotovo si je isto mislil tudi naša žrtev, ko je prišel navskriž z zakonom. Ta mož je bil že »a priori« vboga para, ker še pravega kriminala videl ni; bil je sicer že 12krat radi neznatnih tatvin kaznovan, vendar ni prav razumel svojega obrta, ker se je vedno z malenkostmi pečal. Ko pa je bil izpuščen iz prisilne delavnice in šel po nekih ljubljanskih ulicah, visela mu je pri neki štacuni platnena srajca čez nos. To ga je motilo in nič hudega misleč zagrabi iz navade po tej srajci, cenjeni na 1 K 60 h, beri: eno krono 60 h. Tako je svojo železno srajco v naglici zamenjal s platneno. — Čudili smo se, kako

more človek radi jedne same srajce odgovor dajati pred porotnim sodiščem; vendar porotniki so bili istega mnenja, kakor državni pravdnik, in naravno je, da so potem sodniki iz navade — znano je namreč, da glede kazni tudi pred poroto odločujejo le navadni sodniki — moža obsodili na malenkost, samo na pet let težke ječe. Sedaj bo naš srajce potrebni revež v kaznilnici v Gradiški 5 let koše pletel ali platno za nove srajce delal in gotovo toliko zaslužil, da si namesto železne srajce v bodoče kupi zlato. Pri tem pa se bo ta tkalec še večkrat spominjal ljubljanske sodbe in stokal: sem pač postal »žrtev razmer.« —

II. Ker že govorim o navadi, pridejo mi na misel druge osebe, ki tudi kaj rade iz navade vzamejo. V spominu je Vam še gotovo senzacionalna civilna pravda, ko neki gospod ni hotel izročiti hranilnične knjižice v vrednosti 10.000 K tako meni nič tebi nič upravičenemu dediču brez obsodbe, češ, saj je bila knjižica namenjena za dobre čine in to vsled izročitve med živimi! No, skušnja pa uči, da ni dobro preveč po posvetnem blagu hrepeneti, ki tudi zgine kakor kafra, in tako je bil primoran tudi skrbni hranitelj knjižico vendarle nazaj dati, ker je sodišče reklo da ni vsakomur dano si zakone razlagati in da je boljše, da vsak ostane le pri svojem kopitu. Očividno pa je dotični branitelj zakonov v tej pravdi edino le igral nedolžno vlogo »žrtve razmer«.

III. Ravno kar mi pride na misel duhovni brat, ki je prav pred kratkim tako senzacionalno nastopil pred porotniki v Celovcu. Zaljubljen se je bil vsled razvajenosti v hranilnično knjižico svojega župnika in že pri tem pokazal, da je zaveden Čeh, ker knjižica je bila iz zlate Prage! Vzel je tedaj to precej debelo knjižico k sebi brez hudobnega namena, misleč si, da je dobro in koristno denar spraviti med ljudi in ne tako živeti, kakor stari župnik, ki je slovel v celi fari za skopuha. Kaplan se je bal, da mu pridejo na sled in zadnji čas je dotekal; rešitve ni videl druge, nego da spravi župnika s tega sveta, in v tej duševni sili je celo pozabil, da se vino pri sv. maši spremeni v kri in telo odrešenika, in evo: nesrečnež je zastrupil mašno vino in zgrudila se je njegova žrtev nezavestna na tla. Kaplan pa je dobil za grozno svojo mašno daritev 15 let težke ječe, poleg tega še oskrnil sebe in storil sakrilegij najhujše vrste. Je že

smola, ako Čehi silijo na Koroško, kjer še Slovencev ne marajo, in žrtev, katero je kaplan — Mašek mu je ime — iskal, je tudi našel, — edinega Čeha, ki ga je v osebi župnika iztuhtal, še ni hotel pustiti živega in vse to radi »žrtev razmer«. —

IV. Žali Bog na Kranjskem je nekaj krivoprisežnikov in tacih, ki radi zapeljujejo h krivemu pričevanju. Tu je bil bivši kurat — ki je nekako lahkomišelnost v označenem smislu ravnal in pozabil na boljši svoj poklic. Sedaj se pokori v kaznilnici v Subenu in nedavno prišla je njegova fotografija na naše državno pravdnništvo, da se ga agnoscira, ker bali so se, da se morda še v kaznilnico na mesto pravega pritepe kak usiljenec. Tudi v ta zavod se ne sprejme vsak, nego kandidat mora imeti potrebno kvalifikacijo za uhod in bivanje med štirimi stenami. No, fotografija ni bila pristna, njej bi bilo še pritisniti etiketo: »evo žrtev razmer!« —

V. Znan mi je že dokaj sivolas sodnik, kojega so pred 12. leti kakor Kristusa preganjali od Poncija do Pilata; mož je baje preveč nevarno politiko tiral. Priče, ki so v tej senzacionalni pravdi nastopile, so med časom deloma umrle, večinoma pa sedijo radi goljufije v ječi ali so jo potegnile v drugi kraj. Vendar našemu sodniku se ni nič verjelo in odgnali so ga z domačih tal čez mejo; tukaj na Kranjskem sedaj čaka odrešenja in vstajenja. Dospeli so v kritični dobi marsikateri kolegi njegovi do zaželjenega cilja — izvzemši Slovence — ne da bi morda imeli posebnih zaslug; no, to so pač žrtve dobrih razmer, med tem ko drugi hirajo na posledicah slabih razmer, kar je zopet čisto kaj navadnega, ker še do sedaj ni bilo slišati, da bi kak uradnik živel v tacih gmotnih razmerah, ki ne zahtevajo nobene žrtve.

VI. Naletim na mlajšega kolego. Tu je mladi doktor, dolgega života, lepih čednosti, nekdanji avskultant in celo izprašan sodnik, sedaj odvetniški koncipijent in zagovornik nedolžnih. Ta doktor ni počakal, da bi postal »krilati adjunkt«, da bi s svojimi brhkimi nogami lazil čez domače hribe in planine; mislil si je, človek vendar ne živi samo od zraka in diplomov, ampak treba je vsaj enkrat na dan jesti, in preje ko pride človek danes do kruha, boljše je. Pokazal je tedaj hrbet sodni službi in zakaj? Ker so ga v to prisilile »žrtve razmer«, dočim se ob

jednem veseli druga žrtev tega izpraznjenega mesta in to je zopet sad »dobrih žrtev razmer!«

VII. Še nekega bivšega kolego imam pred očmi; po nedolgi službi zapustil je tudi ta sodniške vrste in to baje radi prevelike nervoznosti; no, to nič ni kaj nenavadnega, ker ta bolezen je univerzalna! Naš doktor pa še tudi v svoji prostejši in prijetnejši novi službi stare bolezni ni izgubil, vendar pa zelo marljivo dela in si dober kruh služi. Ne zavidajmo ga, prav, da je srečo našel, in gotovo še dandanes o sebi misli: »tudi jaz sem žrtev razmer!«

VIII. Odvetnik vložil je, kakor čujem, nedavno bagatelno tožbo radih 2 K, beri: dveh kron. Sodnik ga je od strani pogledal, čudeč se, ali se bo pravda izvila. Tožnik se za to ni nič zmenil, vendar pa namignil, da vsled velike konkurence advokatov ni lahko najti velikih pravnih, iz katerih bi se še dali kovati rumenjaki. Mislim, da je mož pravo pogodil, očitvidno je tako sijajno le nastopil kot nekak ex-offo zastopnik stanovskih kolegov: »žrtev razmer«.

IX. Še jedno sliko! Od »rotovža« privlečejo vsak dan cele trume mladeničev, takozvanih »Amerikancev«. Sodnik jih vpraša: »No, zakaj pa silite v novo domovino, ko Vas je doma za vojake treba?« Preplašeni mladeniči, sinovi boljše domovine, jecljajo: »Saj doma že dolgo stradamo in bi še radi, ako bi gladu ne umrli; saj domača zemlja še tretjine naše družine ne preredi.« — Sedé 17-letni obtoženci kot prave žrtve mestne policije, celo s »posom« v žepu, pred sodniki in jokaje zatrjujejo, da še o vojaščini sanjali niso in da bi radi »cesarja služili«, ker imajo za to dokaj veselja in tudi dovolj »korajže«; samo ob pravem času! Na dotična vprašanja sodnikov neprestrašeno in ravnodušno odgovarjajo: »V 2 ali 3 letih gotovo pridemo nazaj, samo da si kaj prislužimo.« Kdo pa to verjame? Državni pravdnik ne, sodniki okrog zelene mize pa majajo z glavami: te sodbe, koliko jih je, in za take stvari treba našega težkega aparata?! — A sodba se sklene in večinoma marsikomu nepovoljno — in to zopet vsled »žrtev razmer!«

